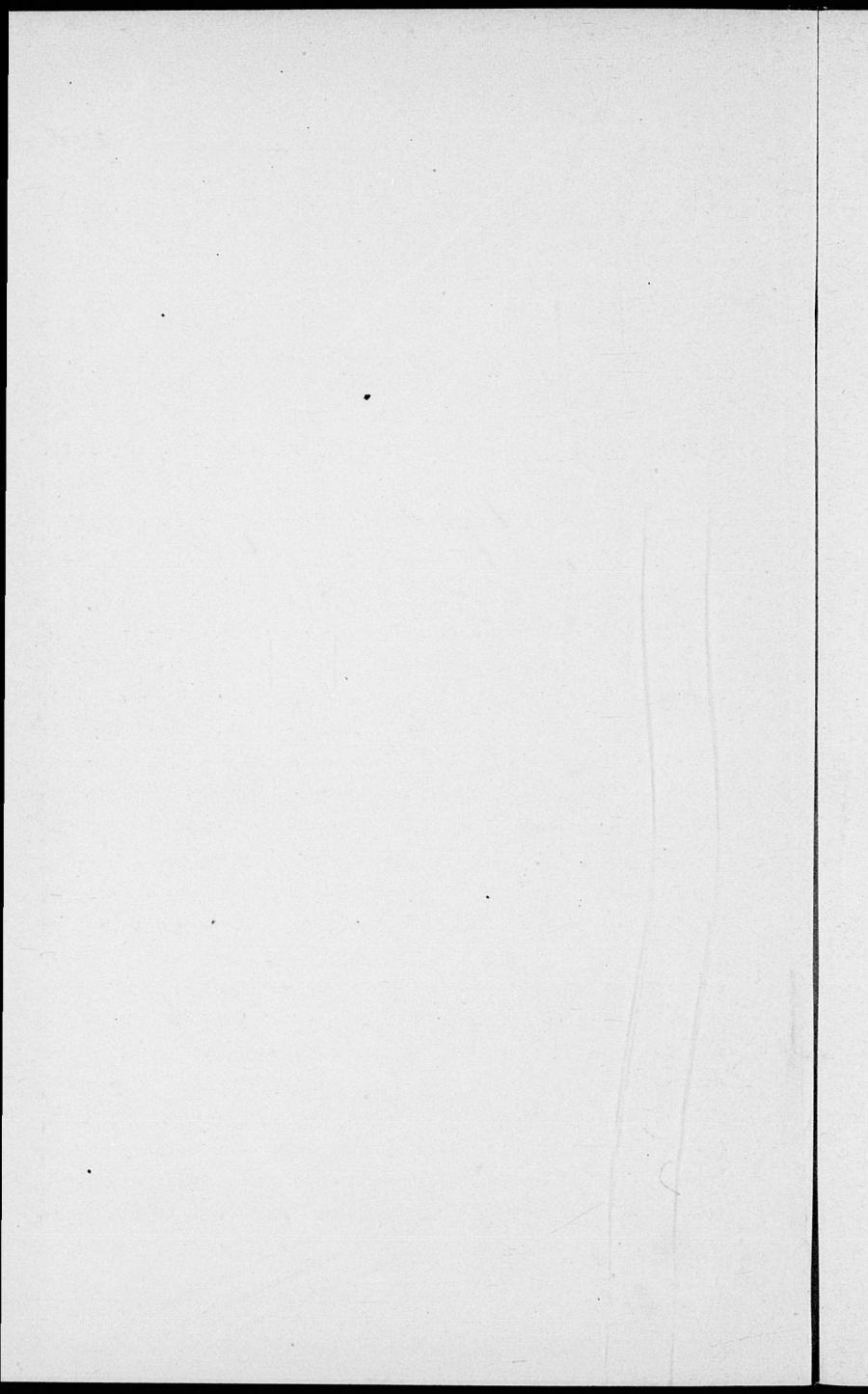

v.d.S.

Uit de "Stemmen"
van Waarheid en Vrede,
Juni, 1880.

DE BETREKKING
DER
NEDERLANDSCHE GELOOFSBELIJDENIS
TOT
EENIGE OUDERE GELOOFSBELIJDENISSEN.

Dat *de Nederlandsche Geloofsbelijdenis*, zooals zij in 1561 door Guido de Brès uitgegeven is, niet voor een in elk opzicht oorspronkelijk werk mag gehouden worden, is algemeen bekend, weet althans ieder, die haar met de Fransche Geloofsbelijdenis (Geloofsbelijdenis der Fransche Kerken van 1559) heeft vergeleken. Boven allen twijfel is verheven, dat Guido de Brès *de Geloofsbelijdenis der Fransche Kerken* (in 40 Artikelen bestaande) vóór zich heeft gehad en in vele opzichten heeft gevolgd. Ik heb daarop gewezen in mijne toetsing en beoordeeling van de Nederlandsche Geloofsbelijdenis. Maar wat nu die Fransche Geloofsbelijdenis betreft, die ik vroeger voor oorspronkelijk hield, deze is evenmin een oorspronkelijk werk. Zij is het zelfs nog veel minder dan de Nederlandsche, en dit wensch ik hier thans met een enkel woord te bespreken, zoowel, om een vervolg te geven op hetgeen ik blz. XXX («Aanteekeningen») mijner toetsing en beoordeeling van de Nederlandsche Geloofsbelijdenis gezegd heb met betrekking tot eene door le Long vermelde uitgaaf van de Fransche

Geloofsbelijdenis in 35 artikelen, als om de Nederlandsche Geloofsbelijdenis in hare weinig of niet bekende betrekking tot eenige oudere Geloofsbelijdenissen te beschouwen.

Zooals mij later is gebleken, bevat het in 1870 uitgekomen negende deel der werken van Calvijn ¹⁾, in het *Corpus Reformatorum*, uitgegeven door de Straatsburger Hoogleraren Baum, Cunitz en Reuss, de meest voldoende inlichtingen met betrekking tot die door le Long besproken uitgaaf.

Uit hetgeen le Long mededeelt zou men moeten opmaken, dat de Geloofsbelijdenis der Fransche Kerken, door de Synode te Parijs in 1559 vastgesteld, uit 35 artikelen bestond, en dat zij eerst later gewijzigd is en uitgebreid tot 40 artikelen. Waarheid is, dat de uit 40 artikelen bestaande Fransche Geloofsbelijdenis in 1559 door de Synode te Parijs vastgesteld is, en dat de door le Long bedoelde Geloofsbelijdenis in 35 Artikelen daarbij ten grondslag is gelegd.

Die *Geloofsbelijdenis in 35 Artikelen* nu vinden wij in het genoemde negende deel der werken van Calvijn (het 37e deel van het »*Corpus Reformatorum*») bl. 739—752, en wel zoo medegedeeld, dat bij elk Artikel, aan den voet der bladzijden, wordt opgegeven, waarin de Geloofsbelijdenis in 40 artikelen verschilt van die in 35 Artikelen. Zoo blijkt duidelijk, dat de Fransche Geloofsbelijdenis, in 1559 door de Synode te Parijs vastgesteld, volstrekt niet een oorspronkelijk werk is, maar behalve de eerste 5 Artikelen bijna geheel (althans wat de hoofdzaken betreft) de Geloofsbelijdenis in 35 Artikelen volgt, terwijl zij hier en daar iets bijvoegt of wijzigt.

¹⁾ *Joannis Calvini Opera quae supersunt omnia* . . . Brunsv. 1870. Het is het 37e deel van het *Corpus Reformatorum*.

Wat voorts die oudere Geloofsbelijdenis in 35 Artikelen betreft, van welke le Long twee gedrukte uitgaven kende, (van elke uitgaaf bezat hij een exemplaar.) deze wordt door de bovengenoemde Straatsburger Hoogleeraren voor het werk van Calvijn gehouden. Zij zou uit Genève naar Parijs gezonden zijn en daar dan gebruikt zijn bij het opstellen van de Geloofsbelijdenis in 40 artikelen. (Vgl. de Prolegomena voor het 9e deel, bl. LX).

Dat dit ons, Nederlandsche Hervormden, belang inboezemt, is waarlijk niet bevreemdend. Hier en daar komt onze Nederlandsche Geloofsbelijdenis toch vrij wel met de Fransche Geloofsbelijdenis overeen. Heeft de Fransche Geloofsbelijdenis daar dan den tekst der door Calvyn opgestelde Geloofsbelijdenis (in 35 Artt.) op den voet gevolgd, dan hebben wij in de Nederlandsche Geloofsbelijdenis bestanddeelen van een opstel, oorspronkelijk van Calvijn zelven afkomstig.

Maar nu heeft die Geloofsbelijdenis in 35 Artikelen op niet weinige punten eene merkwaardige overeenkomst met eene kortere geloofsbelijdenis, *de Geloofsbelijdenis der* (Geneefsche) *Studenten* genoemd, »Confession des Escholiers», waarover men vergelijkte wat de genoemde Straatsburger Hoogleeraren t. a. pl. in de Prolegomena, bl. LVI en LVII, mededeelen. Van die Geloofsbelijdenis (der Studenten), bestaande in 21 Artikelen, geven zij den tekst (in het fransch en latijn), bl. 721—730, en aan den voet der bladzijden, waarop de Geloofsbelijdenis in 35 Artikelen voorkomt, teekenen zij telkens aan, wáár die Geloofsbelijdenis der Studenten, óf vrij wel hetzelfde bevat, óf iets soortgelijks heeft, óf althans vergeleken kan worden.

Ziehier een overzicht van het geheel:

718 DE BETREKKING DER NEDERLANDSCHE GELOOFSBELIJDENIS

Geloofsbel. in 35 Art.		Geloofsbel. (der Studenten) in 21 Art.
Art. 2	correspondeert met	1
» 3	reproductie van	2
» 4	uitbreiding van	3
» 5	vergelijk	4
» 6	weinig overeenkomende met	5
» 10	correspondeert met	6
» 12	vergelijk	7
» 14	oud Artikel	8
» 17	vergelijk	10
» 20	»	12
» 21	correspondeert met	14
» 30 en verv. komen vrij wel overeen met		15 en verv.
» 35	vergelijk	21

Ziehier bij voorbeeld Art. 2 van de Geloofsbelijdenis der Studenten:

Je confesse aussi que Dieu a créé non seulement le monde visible, à sçavoir le ciel et la terre et tout ce qui y est contenu, mais aussi les esprits invisibles: dont les uns ont persisté en son obeissance, et les autres de leur propre malice sont .trebuechez en perdition: mais que la perseverance que a esté es Anges est venue de l'election gratuite de Dieu qui a continué son amour et sa bonté envers eulx, en leur donnant fermeté immuable de persister tousiours en bien. Parquoy ie deteste l'erreur des Manicheens, qui ont imaginé que le diable estoit mauvais de nature, et mesme avoit son origine et principe de soymesme.

Vergelijk daarmede nu Art. 7 der Fransche Geloofsbelijdenis en Art. 12 der Geloofsbelijdenis van Guido de Brès (tekst van 1561).

Ziehier ook Art. 8 van de Geloofsbelijdenis der Studenten:
Je confesse donc que toute nostre iustice, par laquelle

nous sommes aggreables à Dieu, et en laquelle il nous fault du tout reposer, gist en la remission des pechez, laquelle il nous a acquise au lavement que nous avons en son sang, et au sacrifice unique par lequel il a appaisé l'ire de Dieu envers nous. Et tien pour une presumption detestable que les hommes s'attribuent aucun merite, pour y mettre une seule goutte de la fiance de leur salut.

Vergelijk daarmede nu Art. 18 der Fransche Geloofsbelijdenis en Art. 23 der Geloofsbelijdenis van Guido de Brès (tekst van 1561).

Ziehier ook art. 14 van de Geloofsbelijdenis der Studenten :

Ie confesse que l'Eglise doibt estre gouvernee par les Pasteurs qui ont la charge d'annoncer la parolle de Dieu, et administrer les Sacrements: et que nul ne s'y doibt ingerer de soy mesme sans election legitime, pour eviter confusion: et que si ceulx qui sont appelez à ceste charge ne l'excercent fidelement, ils en doivent estre desposez: et que toute leur puissance et superiorité est de conduire ceulx qui leur sont commis par la parolle de Dieu, tellement que Jesus Christ demeure tousiours souverain Pasteur et seul maistre de son Eglise, et qu'on n'escoute que sa voix. Sur quoy ie deteste tout l'estat de la Papauté qu'ilz appellent hierarchie, comme une confusion infernale establee en despit de Dieu, et en moquerie et opprobre de la Chrestienté.

Vergelijk daarmede nu Art. 29, 30, 31 der Fransche Geloofsbelijdenis, en Art. 30, 31, 32 der Geloofsbelijdenis van Guido de Brès (tekst van 1561).

Maar nu is er nog eene andere Geloofsbelijdenis, die hier mede in aanmerking moet komen, namelijk *de Belijdenis der gemeente te Parijs*, waarschijselijk uit het jaar 1557, in 18 Artikelen, het eerst medegedeeld door Jul. Bonnet, in de Lettres de Jean Calvin (Paris 1854), II. p. 151—158,

en nader besproken door de Straatsburger Hoogleeraren (t. a. pl.), Prolegomena p. LV, LVI, volgens wier gevoelen het opstel niet van Calvin zou zijn, maar, te Parijs opgesteld, naar Genève zou zijn gezonden, om aan de goedkeuring van Calvin onderworpen te worden. Tusschen deze Parijsche Geloofsbelijdenis en de Geloofsbelijdenis in 35 Artikelen is mede eene merkwaardige overeenkomst, zooals terstond blijkt uit eene inzage van den tekst der Geloofsbelijdenis in 35 Artikelen, gelijk die door de Straatsburger Hoogleeraren uitgegeven is. Zij hebben namelijk de plaatsen uit de Parijsche Geloofsbelijdenis van 1557, die letterlijk in de uit 35 Artikelen bestaande Geloofsbelijdenis voorkomen, daarin kursief laten drukken, en aan den voet der bladzijden opgegeven, in hoeverre die Parijsche Geloofsbelijdenis van 1557 overeenkomt met de latere meer uitvoerige in 35 Artikelen. Daardoor blijkt deze overeenkomst:

Geloofsbel. in 35 Artikelen.		Parijsche Geloofsbel. 1557.
Art. 2	correspondeert met	1
» 5	vergelijk	2
» 6	»	3
» 7	»	4
» 8,9	reproduceeren hoofdzakelijk	5
» 10	correspondeert met	6
» 13,15	remplaceeren	7
» 14	vrij gelijk aan	8
» 16,17	correspondeeren met	9
» 18	zeer gelijk aan	10
» 20	vergelijk	11
» 21	zeer gelijk aan	12
» 22,23	correspondeeren met	13
» 30 enz.	vrij wel gelijk aan	14 enz.
» 35	vergelijk	18

Ziehier bij voorbeeld Art. 2, 3, 4 der Parijsche Geloofsbelijdenis van 1557:

Nous croyons que l'homme, ayant esté créé pur et entier, est descheu par sa faute propre de la grâce qu'il avoit receue, et par ce moyen si est aliéné de Dieu qui est la fontaine de justice et de tous biens. En sorte que sa nature a esté du tout corrompue, et estant aveuglé en son esprit et dépravé en son cuer, a perdu toute intégrité, sans en avois rien de résidu.

Nous croyons que toute la lignée d'Adam est infecte de le contagion, et que le péché originel est un vice héréditaire, et non pas seulement une imitation, comme les Pélagiens ont voulu dire, lesquels nous détestons en leur erreur.

Nous croyons aussy que ce vice est vrayment péché qui suffit à condamner tout le genre humain, et pour tel est réputé devant Dieu. Mesme qu'après le baptesme, c'est toujours péché quant à la coulpe, combien que la condamnation en soit abolie, pource que Dieu par sa bonté gratuite ne nous l'impute point.

Vergelijk daarmede Art. 9, 10, 11 der Fransche Geloofsbelijdenis en Art. 14, 15 der Geloofsbelijdenis van Guido de Brès (tekst van 1561).

Leest men dan, met den tekst der Geloofsbelijdenis van Guido de Brès in zijn geheugen, de Parijsche Geloofsbelijdenis van 1557 en de Geloofsbelijdenis der (Geneefsche) Studenten van 1559, men is getroffen door de overeenkomst op sommige punten, door de gelijkenis op andere, door den in menig opzicht harmonieusen gedachtengang, zoodat men onwillekeurig vraagt, of Guido de Brès die beide opstellen gekend en geraadpleegd heeft. Het verschijnsel wordt opgehelderd, als men in rekening brengt, dat Guido de Brès

de Fransche Geloofsbelijdenis van 1559 vóór zich had; dat deze gemaakt is naar de Geloofsbelijdenis in 35 Artikelen (aan le Long bekend), en dat in deze Geloofsbelijdenis van 35 Artikelen de beide kleinere Geloofsbelijdenissen gedeeltelijk opgenomen en gedeeltelijk verwerkt zijn, gedeeltelijk ook iets van haren invloed hebben laten gelden.

Zoo laat zich nu de betrekking der Nederlandsche Geloofsbelijdenis tot een viertal oudere Geloofsbelijdenissen bepalen en verklaren, iets, dat wij vooral hebben te danken aan het boven genoemde, ongeveer tien jaren geleden uitgekomen, deel der werken van Calvijn in het Corpus Reformatorum.

Utrecht, Mei 1880.

J. I. DOEDES.